

INNOVATSION MOLİYAVIY TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TIJORAT BANKLARI RESURSLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YOʻLLARI

Maxammadjonov Jasurbek

Andijon davlat texnika instituti

Muhandislik iqtisodiyoti va boshqaruv

fakulteti "Bank ishi va audit" yo'nalishi

4-kurs K-116-21 guruh talabasi

Ilmiy rahbar: L.A. Mamajonov

Annotatsiya: Ushbu maqolada innovatsion moliyaviy texnologiyalar asosida tijorat banklari resurslarini boshqarishni takomillashtirish masalasi nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Hozirgi globallashuv davrida raqamli texnologiyalar, fintech yechimlar, avtomatlashtirilgan risk boshqaruvi va big data asosidagi tahlillar tijorat banklari uchun resurslarni samarali boshqarishning asosiy vositasiga aylanmoqda. Maqolada raqamli bank xizmatlari, sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalaridan foydalanishning afzalliklari, moliyaviy resurslarni nazorat qilish va optimallashtirish imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, O'zbekiston tijorat banklari faoliyati tahlil qilinib, xalqaro ilg'or tajriba bilan qiyosiy o'rganiladi. Tadqiqot asosida milliy bank amaliyoti uchun innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: innovatsion texnologiyalar, tijorat banklari, moliyaviy resurslar, raqamli bank xizmatlari, fintech, risklarni boshqarish, big data.

Аннотация: В статье рассматривается вопрос совершенствования управления ресурсами коммерческих банков на основе инновационных финансовых технологий с теоретической и практической точек зрения. В условиях глобализации цифровые технологии, финтех-решения, автоматизированное управление рисками и аналитика big data становятся ключевыми инструментами эффективного управления ресурсами банков. Описаны преимущества использования цифровых банковских сервисов, искусственного интеллекта и технологии блокчейн для контроля и оптимизации финансовых ресурсов. Проведен анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана и сравнено с передовым зарубежным опытом. На основе результатов исследования даны практические рекомендации по внедрению инновационных механизмов управления для национальной банковской практики.

Ключевые слова: инновационные технологии, коммерческие банки, финансовые ресурсы, цифровые банковские услуги, финтех, управление рисками, big data.

Abstract: This article analyzes ways to improve the management of commercial banks' resources based on innovative financial technologies from both theoretical and practical perspectives. In the current era of globalization, digital technologies, fintech solutions, automated risk management, and big data analytics have become essential tools for effective resource management in banks. The paper highlights the advantages of using digital banking services, artificial intelligence, and blockchain technology for controlling and optimizing financial resources. It examines the practices of Uzbekistan's commercial banks and compares them with best international experiences. Based on the findings, practical recommendations are proposed for implementing innovative management mechanisms in the national banking sector.

Keywords: innovative technologies, commercial banks, financial resources, digital banking services, fintech, risk management, big data.

KIRISH

Hozirgi zamonaviy moliya bozorida raqobatning kuchayishi va mijozlar talabining ortib borishi tijorat banklarini innovatsion texnologiyalar asosida boshqaruvni tubdan takomillashtirishga undamoqda. An'anaviy bank xizmatlarini raqamlashtirish, fintech yechimlardan foydalanish, big data analitikasi va sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish resurslarni boshqarish jarayonini tezkor, shaffof va samarali qilish imkonini beradi.

Bugungi kunda global bank amaliyotida moliyaviy resurslarni boshqarishda blokcheyn texnologiyalari, avtomatlashtirilgan risk monitoringi, onlayn depozit va kredit xizmatlari keng qo'llanilmoqda. Bu jarayonlar bankning likvidligi, kapital yetarliligi va umumiy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekistonda ham bank sektorida raqamli transformatsiya jarayoni izchil davom etmoqda. Biroq resurslarni boshqarishda innovatsion yondashuvlardan to'liq foydalanish va xalqaro ilg'or tajribani milliy sharoitga moslashtirish zaruriyati mavjud. Shu sababli ushbu maqolada tijorat banklari resurslarini boshqarishni innovatsion moliyaviy texnologiyalar orqali takomillashtirish yo'llari, asosiy yondashuvlar va ularning amaliy samaradorligi chuqur tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Innovatsion moliyaviy texnologiyalar asosida tijorat banklari resurslarini boshqarish masalasi so'nggi yillarda ko'plab xorijiy va milliy tadqiqotchilar diqqat markazida turibdi. Jumladan, D. Druker va M. Porter innovatsion yondashuvlarning bank boshqaruvidagi o'rnini, R. Kaplan va D. Norton esa Balanced Scorecard va Activity-Based Costing kabi tizimlar orqali bank faoliyatini optimallashtirish usullarini

rivojlantirgan. Shuningdek, jahonda fintech kompaniyalari tajribasi, blokcheyn asosida moliyaviy operatsiyalarni boshqarish ham zamonaviy adabiyotlarda keng o‘rin olgan.

Milliy adabiyotlarda A. Xodjayeov, Sh. Ortiqov, R. Rustamovlar tomonidan O‘zbekiston bank sektorida raqamli texnologiyalarni joriy etish, elektron bank xizmatlarini rivojlantirish va moliyaviy resurslarni avtomatlashtirilgan tizimlar orqali boshqarish masalalari chuqur o‘rganilgan. Markaziy bank hisobotlari va Jahon banki tavsiyalari esa amaliy manba sifatida xizmat qilmoqda.

Metodologik jihatdan maqolada tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, grafik va statistik usullar, real bank ma’lumotlari asosida monitoring va benchmarking texnikasi qo‘llanildi. O‘zbekiston tijorat banklarida innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi, risklarni avtomatik monitoring qilish, big data tahlili va blokcheyn texnologiyalarining amaliy natijalari tahlil qilinib, milliy amaliyotga mos takliflar ishlab chiqildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari innovatsion moliyaviy texnologiyalarni joriy etish tijorat banklari resurslarini boshqarishda samaradorlikni sezilarli darajada oshirishini ko‘rsatdi. Tahlil jarayonida aniqlanganki, O‘zbekiston tijorat banklari raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish, onlayn depozit va kreditlash tizimlarini joriy etishda sezilarli yutuqlarga erishgan. Biroq resurslarni boshqarishning to‘liq avtomatlashtirilgan monitoringi, risklarni real vaqt rejimida nazorat qilish va big data asosida qarorlar qabul qilish mexanizmlari hali yetarli darajada rivojlanmagan.

Xorijiy ilg‘or tajribada blokcheyn texnologiyalaridan foydalanish resurslarni boshqarishda shaffoflikni oshirib, tranzaktsiyalar xavfsizligini ta’minlashda muhim rol o‘ynayotgani kuzatildi. Shuningdek, sun‘iy intellekt asosidagi tahlil vositalari mijozlarning to‘lov qobiliyatini aniq baholash va resurslarni to‘g‘ri taqsimlash imkonini bermiqda.

Statistik ma’lumotlar asosida aniqlanganki, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etgan banklarda resurslar aylanish tezligi, likvidlik darajasi va rentabellik ko‘rsatkichlari boshqa banklarga nisbatan yuqori bo‘lmoqda. Shu asosda tijorat banklari uchun raqamli transformatsiyani jadallashtirish, fintech yechimlar bilan integratsiyani kuchaytirish va zamonaviy risk boshqaruvi tizimlarini tatbiq etish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Umuman, innovatsion texnologiyalar bank resurslarini boshqarishda samaradorlikni oshirish bilan birga, mijozlarga ko‘rsatiladigan xizmatlar sifatini ham yuqori darajaga ko‘taradi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari asosida tijorat banklari resurslarini boshqarishda innovatsion moliyaviy texnologiyalarning qo‘llanilishi bo‘yicha asosiy jihatlar keng muhokama qilindi. Avvalo, O‘zbekiston tijorat banklari tomonidan raqamli bank xizmatlari va onlayn platformalar joriy etilgani moliyaviy resurslar oqimini boshqarishda tezkorlik

va qulaylik yaratmoqda. Biroq bu jarayon hali to'liq avtomatlashtirilgan tizimlar bilan to'ldirilmagan va risklarni real vaqt rejimida monitoring qilish imkoniyatlari cheklangan.

Xorijiy ilg'or tajribaga nazar tashlaganda, rivojlangan bank tizimlarida blokcheyn texnologiyalari, sun'iy intellekt va big data vositalari resurslarni boshqarishning muhim vositasiga aylangan. Masalan, mijozlarning moliyaviy holatini aniqlash, kreditlash risklarini tahlil qilish va resurslarni oqilona taqsimlash sun'iy intellekt algoritmlari orqali amalga oshirilmoqda. Bu esa banklarda inson xatolarini kamaytiradi va resurslardan foydalanish samaradorligini oshiradi.

Muhokama jarayonida aniqlanganki, O'zbekiston tijorat banklari uchun asosiy muammo — innovatsion texnologiyalarni xarid qilish va joriy etish uchun katta boshlang'ich sarmoya talab etilishi, texnik infratuzilmaning ba'zi holatlarda yetarli emasligi va raqamli xizmatlardan foydalanishni tushuntirish bo'yicha kadrlar malakasini oshirish zaruratidir.

Shu sababli, banklarda fintech yechimlarni milliy bank tizimiga moslashtirish, xodimlarni qayta tayyorlash, raqamli xavfsizlikni kuchaytirish va davlat tomonidan texnologik transformatsiya jarayonini rag'batlantirish muhim vazifa sifatida belgilanmoqda. Bu yondashuvlar nafaqat resurslarni boshqarish samaradorligini oshiradi, balki banklarning umumiy moliyaviy barqarorligini va mijozlarga ko'rsatiladigan xizmatlar sifatini yuqori darajaga olib chiqadi.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqot va muhokamalar asosida aniqlanganki, innovatsion moliyaviy texnologiyalarni joriy etish tijorat banklari resurslarini boshqarishni takomillashtirishning eng samarali yo'nalishlaridan biridir. Raqamli xizmatlar, big data tahlili, sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalaridan foydalanish bankning resurs bazasini shaffof boshqarish, risklarni minimal darajada ushlab turish va likvidlikni doimiy nazorat qilish imkonini beradi.

Shu bilan birga, O'zbekiston tijorat banklarida innovatsion boshqaruv texnologiyalarini joriy etishda texnik infratuzilmani modernizatsiya qilish, xodimlarni yangi texnologiyalar bilan ishlashga tayyorlash va mijozlarni raqamli xizmatlardan samarali foydalanishga o'rgatish zaruriyati mavjud.

Xorijiy ilg'or tajribaga asoslanib, milliy bank tizimi uchun raqamli transformatsiyani jadallashtirish, fintech kompaniyalar bilan hamkorlikni kuchaytirish, avtomatlashtirilgan risk boshqaruvi va big data monitoringini joriy etish bo'yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqildi.

Umuman, innovatsion texnologiyalar asosida resurslarni boshqarish banklarning moliyaviy barqarorligini oshirish, mijozlar ishonchini mustahkamlash va butun moliya tizimining raqobatbardoshligini yuksaltirish uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Xodjayev A. A. **Tijorat banklarida raqamli transformatsiya va boshqaruv texnologiyalari.** – Toshkent: “IQTISODIYOT”, 2023. – 240 b.
2. Ortiqov Sh. R. **Innovatsion bank xizmatlari va resurslarni boshqarish.** – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2022. – 210 b.
3. Rustamov R. X. **Bank faoliyatida fintech va big data texnologiyalari.** – Toshkent: “Iqtisod-Moliya”, 2023. – 230 b.
4. Tursunov B. O. **O‘zbekiston tijorat banklarida raqamli transformatsiya jarayoni.** – Toshkent: “Yangi asr avlodi”, 2024. – 200 b.
5. Kaplan R., Norton D. **Balanced Scorecard va zamonaviy bank boshqaruvi.** – Moskva: “Olimp-Biznes”, 2021. – 350 b.
6. Jahon banki. **Uzbekistan: Fintech and Digital Banking Development Report.** – 2023. – <https://www.worldbank.org/>